

A Bibliográfiai Átállás programja – az RDA franciaországi átültetése

Ahogy arról egy korábbi írásomban¹ hírt adtam, 2014 novemberében a két franciaországi bibliográfiai ügynökség, a Francia Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque nationale de France, BnF) és a Felsőoktatási Bibliográfiai Ügynökség (Agence bibliographique de l'enseignement supérieur, ABES) közös kommunikék² adott ki, amelyben a két szervezet hivatalosan is állást foglalt a Resource Description and Access (RDA)³ katalogizálási szabályzat franciaországi átültetése mellett. Egy további, a könyvtárosképzés regionális központjainak igazgatóival (Association des directeurs de CRFCB) közösen kiadott közleményben⁴ felvázolták a Bibliográfiai Átállás (Transition bibliographique) programjának várható főbb állomásait. Ebben a dokumentumban a folyamat lassú, megfontolt (progresszív) ütemezését vetítik előre.

Jelen cikkemben az átállás előkészítéséről, szervezeti háttéréről, illetve eddigi fejleményeiről kívánok kellő részletességgel beszámolni, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy ezáltal némi támpontot nyújthatok a szabályzat hazai implementálását illetően.

Tárgyszavak: bibliográfia; katalogizálás; szabályzat

Az RDA átültetésének előkészületei⁵

2010 és 2014 között több munkacsoport is vizsgálta az RDA franciaországi alkalmazásának, illetve átültetésének lehetőségét. Ennek lett eredménye 2014-ben a Bibliográfiai Átállás programjának elindítása, amely felfogható úgy, mint a francia szakma egyfajta állásfoglalása a kérdést illetően.

Több tényező is indokoltá teszi az átállást. Egyfelől az RDA új, ígéretes távlatokat nyitott a könyvtári katalogizálás jövőjét illetően, ennek okán az egész könyvtári világ érdeklődésének homlokterébe került, és egyre többen tekintenek úgy rá, mint az „új nemzetközi katalogizálási szabályzatra”. Másrészt a francia szabványügyi szervezet (Association française de normalisation, AFNOR) által kiadott katalogizálási szabvány – az új ISBD megjelenésével – mára elavulttá vált, természetesen vetődött fel tehát a gondolat, hogy a szabvány megújítása helyett az RDA, illetve ezzel együtt a szemantikus web irányába induljanak el.

Az RDA átültetésével való foglalatosság a szabványosítás természetes, egyben a hagyomány által kijelölt útján indult el: a kérdést az AFNOR Információs és Dokumentációs általános bizottsága (CG46)⁶ kezdte el körüljárni. Egy szakemberekből álló műszaki munkacsoportot bíztak meg azzal, hogy megállapítsa, mennyire megalapozott, illetve

mennyiben megvalósítható az RDA franciaországi alkalmazása. Egy további, az AFNOR, a szakminisztériumok, a bibliográfiai ügynökségek, szakmai egyesületek és oktatási szervezetek képviselőiből álló „stratégiai” munkacsoport dolga volt, hogy – az előzőleg említett munkacsoport eredményeire építve – döntést hozzon arról, hogy az RDA jelenti-e valóban az új irányt. Végül, 2013-ban, az illetékes minisztériumok, a nemzeti könyvtár (Bibliothèque nationale de France, BnF) és az ABES egy stratégiai könyvtári bizottságot (Comité stratégique bibliographique) hozott létre azzal a megbízással, hogy stratégiai döntéseket határozzanak meg tíz éves távlatban a könyvtári információk szervezésének és megosztásának új modelljei vonatkozásában, számolva a szemantikus webes technológiákban rejlő perspektívákkal.

A műszaki munkacsoport

Az AFNOR kebelén belül működő műszaki munkacsoport 2010 szeptemberében kezdte meg munkáját. Tagjai között minden könyvtártípus képviseltette magát, emellett a szakminisztériumok, oktatási, illetve felhasználói szerveződések. Feladataik között szerepelt az RDA elemzése, az átültetés lehetőségeinek számbavétele, egy esetleges „francia profil” definiálása, valamint a fordításban való részvétel, az IKR-ekre való hatás elemzése, az adatmigráció kérdése, illetve a fel-

merülő költségek körüljárása. A munkacsoport dolga volt, hogy megismertesse az FRBR-t⁷ és a FRAD-ot⁸ a szakmabeliekkel, és elmagyarázza, hogy az RDA bevezetése mit is jelent a katalogizálás szintjén, emellett hogy javaslatokat fogalmazzon meg az átültetés ütemezésére. A munkacsoport tevékenységének eredményei az alábbiakban összegezhetők:

- Mindenekelőtt 2013-ra elkészült az RDA francia fordítása, és az RDA Toolkitben előfizetéssel elérhető. A fordításban együttműködött a francia és a kanadai nemzeti könyvtár (Bibliothèque et Archives Canada), valamint Québec nemzeti könyvtára (Bibliothèque et Archives nationales du Québec), és – a projekt irányítójaként – az ASTED nevű szervezet (teljes nevén: Association pour l'avancement des sciences et des techniques de la documentation).
- Franciaország az RDA fejlesztéséért felelős szervezet (RDA Steering Committee, RSC, korábban: Joint Steering Committee for Development of RDA, JSC) tagjaként maga is tevékenyen részt vehet a szabályzat kidolgozásában, valamint módjában áll tolmácsolni saját elképzeléseit. Jelenleg ezt az európai kollégákkal egyeztetve, a European RDA Interest Group (EURIG) közvetítésével teszi, hogy javaslatai egységes európai álláspontként kerüljenek az RSC elé. Mindezeknek különös jelentőséget kölcsönözhet, ha az IFLA az RDA-t ajánlja majd, mint „nemzetközi katalogizálási szabályzatot”.
- Az RDA adaptálása lehetőség arra, hogy az információ strukturálásának korszerű modelljét követve az FRBR-nak megfelelő bibliográfiai leírásokat készítsünk, elmozdulás történhetett az objektumorientált adatbázisok irányába, illetve kiépülhetnek az interoperabilitás hidjai más RDA-alapú katalógusokkal.

Az RDA-ra való áttérés a stratégiai munkacsoport által hozott döntés értelmében egy hosszabb ideig tartó folyamatot jelent, mivel a franciaországi katalogizálási gyakorlat sokban eltér az RDA által sugalltótól.⁹ Az egyeztetéseket ugyanakkor érdemes az EURIG kereteiben folytatni, ezzel is garantálva, hogy a szabályzat valóban nemzetközivé nője ki magát, mindeközben ugyanakkor a francia katalogizálási szabványokat is újra kell gondolni az FRBR szemszögéből.

Mielőtt tovább lépnénk az átállás jelenlegi kereteinek ismertetésével, térjünk ki röviden a francia bibliográfiai ügynökségek és a CRFCB korábban említett, közös közleményére az átállás ütemezéséről.¹⁰

Ütemezés

Az RDA melletti 2014. novemberi állásfoglalás már jelezte, hogy az új szabályzatra való átállás preferált módja az új szabályok fokozatos bevezetése. Ez közelebbről azt jelenti, hogy az AFNOR keretein belül működő „RDA en France” (azaz: „az RDA Franciaországban”) elnevezésű szabványosítási munkacsoport részletenként, a konkrét szükségletekhez igazodva publikálja a szabályzatot. A publikálás nem mezőről mezőre, az ISBD szerint haladva történik, hanem a forrásazonosításhoz és az információk csoportosításához szükséges adat-elemek diktálta logikát követi, például a *Cím és a hozzá tartozó további elemek (Főcím, Párhuzamos cím, Címvariáns stb.)* közlésével. Az eredmény az „RDA francia adaptálása” (Transposition française de RDA), röviden: RDA-FR névre keresztelt elemkészlet, amely mindaddig „együtt él” az érvényes francia bibliográfiai szabványokkal, amíg nem történik meg a teljes átállás. Az elemek első csoportjának publikálására – a tervezett ütemezésnek megfelelően – 2015 júniusában került sor.¹¹ A szabályzat első szakaszának alábbi elemeiről van szó:

Az átírás szabályai:

- 1.7 Átírás (transzkripció)
- 1.8 Számok számjegyekkel vagy szavakkal kifejezve
- 1.9 Dátumok

Az adatok forrásaira vonatkozó általános szabályok:

- 2.1 A forrás azonosításának alapja
- 2.2 Információforrások

Adatelemek:

- 2.8 Megjelenésre vonatkozó közlés
- 3.2 A információközvetítés módja szerinti típus
- 3.51 A tartalom típusa
- 4.3 Elérhetőség

Ami az átírás szabályait illeti, külön hangsúlyt kapott, hogy azok csak az RDA-FR-ben publikált elemekre vonatkoznak, a régi (AFNOR-os) szabványok szerint leírtakra nem.

Az átállást egy képzésért felelős munkacsoport segíti. Az általuk készített oktatási anyagoknak főként a – 2015 szeptembere óta már zajló – továbbképzéseken fogják hasznát venni. A Bibliográfiai Átállás 2015 nyarán külön weboldalt¹² kapott,

elkészítésében részt vettek a program három munkacsoportjának tagjai. A munkacsoportok:

- „RDA en France” szabványosítási munkacsoport,
- képzésért felelős munkacsoport,
- „Rendszerek és adatok” munkacsoport.

Utóbbi felel az oldal üzemeltetéséért.

A weboldalon számolnak be a szabványosítás folyamatban lévő munkálatairól és az eljövendő időszakra vonatkozó tervekről, valamint itt publikálják a különböző oktatási anyagokat.

Az ütemezésről kiadott közlemény további elemek publikálását helyezte kilátásba a 2016-os és 2017-es évekre. Mielőtt rátérnénk a szabványosítás kurrens folyamataira, vázoljuk fel röviden a Bibliográfiai Átállás szervezeti hátterét (1. ábra).

Szervezet¹³

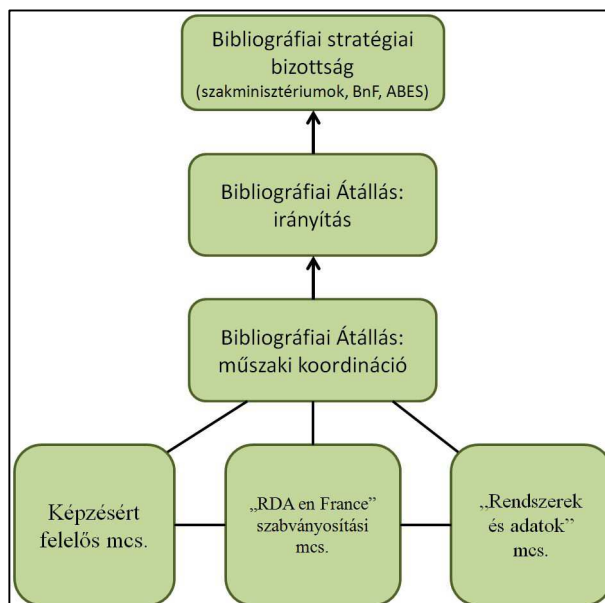
A korábban, az előkészületek ismertetésekor már említett stratégiai munkacsoport helyét a bibliográfiai stratégiai bizottság (Comité stratégique bibliographique, CSB) vette át. A munkálatokat az előző fejezetben már szóba hozott, egymással szorosan együttműködő, rendszeresen ülésező három munkacsoport („RDA en France” szabványosítási munkacsoport, képzésért felelős munkacsoport, „Rendszerek és adatok” munkacsoport) koordinálja. A munkacsoportok közvetlen kapcsolatban vannak a bibliográfiai ügynökségek igazgatóival, akik – a stratégiai bizottságon (CSB) keresztül – kapcsolatban állnak a szakminisztériumok képviselőivel.

Az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport további hat munkacsoportból áll. Ezek munkájáról az alábbiakban részletesebben is szólnunk. A munkacsoport két fő feladata:

- az átállást lehetővé tevő új nemzeti szabvány megfogalmazása, a lehetőségek szerint minél nagyobb mértékben építve az RDA szabályzatra – e tevékenység keretében részt vesz az EURIG által a JSC irányában megfogalmazott javaslatok elkészítésében, ekképpen magának az RDA-nak a fejlesztésében;
- javaslatok megfogalmazása az átmenet idejére, az új szabvány elkészülésének folyamatában, reagálva a konkrétan felmerülő szükségletekre, együttműködésben az eltérő könyvtár típusok képviselőivel.

A képzésért felelős munkacsoport feladata egyfelől az új szabvány befogadását elősegítő különböző, akár ad hoc tanfolyamok tartása. A munkacsoport

emellett együttműködik a szabványosítási munkacsoporttal az RDA fokozatos publikálásában.

1. ábra A Bibliográfiai Átállás szervezeti hátterének ábrája

A „Rendszerek és adatok” munkacsoport ajánlásokat fogalmaz meg a rendszerkönyvtárosok számára az új rendszerek (IKR-ek) telepítésére vonatkozóan, valamint meghatározza, milyen műszaki következményekkel jár az új katalógizálási szabályzat fokozatos bevezetése. Ezen kívül tájékoztatást nyújt a rendszerfejlesztők számára a szabályzat formátumokra gyakorolt hatásairól, a bibliográfiai ügynökségek és egyéb kompetens szervezetek által rendelkezésre bocsátott FRBR-kompatibilis adatkészletekről. A munkacsoport gondoskodik a fejlesztők és könyvtárosok közötti tapasztalatcsere eszközeiről, működteti – többek között az előbbi célból – a „transition-bibliographique” weboldalt.

A szabványosítás folyamata – az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport tevékenysége¹⁴

Az RDA-FR fejlesztése tehát az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport feladata (2. ábra). E tevékenysége során figyelemmel kell lennie arra, hogy a bevezetés ne jelentsen visszalépést a rekordkapcsolatok terén már amúgy is fejlett francia katalógizálási gyakorlatban. A cél, hogy az új katalógizálási szabályzatnak hála közvetlenül lehessen létrehozni az FRBR szerint strukturált bibliográfiai információt, illetve egyszerűsödjen a katalógusada-

tok szemantikus felhasználása. A munkacsoport, amely az AFNOR illetékes „Információ és dokumentáció – Azonosítás és leírás” bizottságához (Commission CN46-9 «Information et documentation – Identification et description») kapcsolódóan fejt ki tevékenységét, további hat alcsoportból áll, valamint két szakértői csoport vesz részt a munkájában: az egyik a besorolási adatokért, a másik a bibliográfiai leírásokért felel. A hat alcsoport közül öt az FRBR-modell felépítését tükrözi, a hatodik a zenei alkotásokra vonatkozik.

Az egyes munkacsoportok tevékenységi köre:

Megjelenési Formák és Példányok Leírása

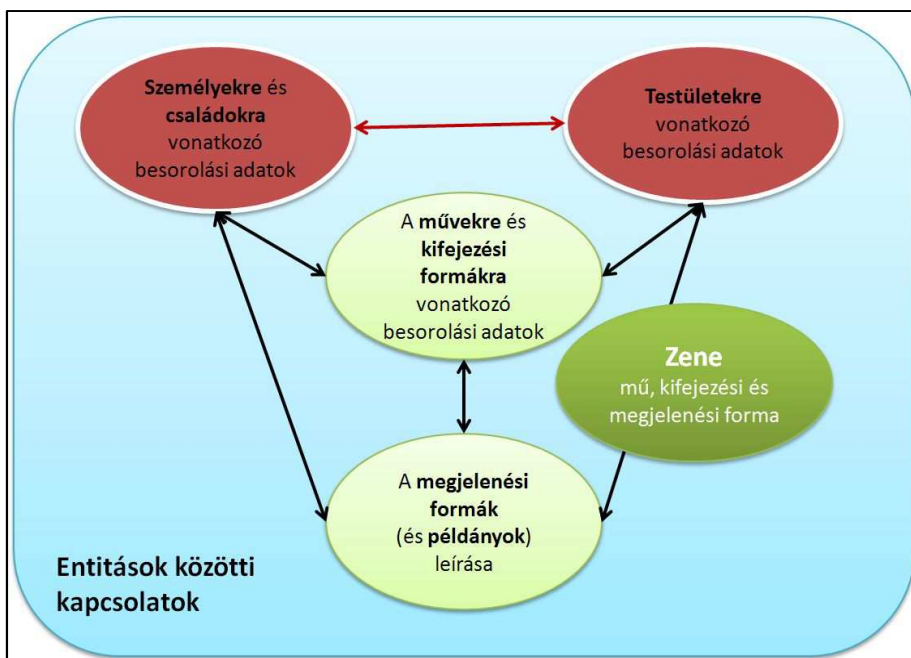
Ennek a munkacsoportnak a feladata, hogy az AFNOR által korábban kiadott tíz bibliográfiai leíró szabványt egyetlen, minden dokumentumtípusra alkalmazható, átfogó szabványban egységesítse oly módon, hogy csak a szükséges esetekre vezet be dokumentumtípus-specifikus szabályokat, valamint hatáskörét nem terjeszti ki a régi könyvek bibliográfiai leírására. Az új szabvány tartalma az RDA-FR jövődbeli 1. szakaszának felel meg (A megjelenési forma és a példány attribútumainak rögzítése). A dokumentum nemcsak az RDA-ra, hanem a továbbra is érvényesnek tekintett ISBD-re is hagyatkozik, ugyanakkor alapvetően az RDA struktúráját követi, és az elemek elnevezéseit is az RDA Toolkit francia változatából veszi. Az RDA-FR

első elemeit, ahogy azt korábban már említettük, 2015 júniusában adták közre. 2016 augusztusában újabb elemeket publikáltak¹⁵:

- 2.7 Előállításra vonatkozó közlés
- 2.9 Terjesztésre vonatkozó közlés
- 2.10 A gyártásra vonatkozó közlés
- 2.11 A szerzői jogvédelem (copyright) dátuma
- 3.3 A fizikai hordozó típusa
- 3.19 A digitális adatállomány jellemzői
- 3.20 Műszaki vagy rendszerkövetelmények

Művekre és Kifejezési Formákra Vonatkozó Besorolási Adatok

A munkacsoport feladata a művek, pontosabban a műveket jellemző, illetve az azonosításukat lehetővé tevő adatok meghatározása (úm. kitüntetett cím és egyéb azonosító adatok: pl. az elsődlegesen kapcsolódó dátum és földrajzi adat). Hasonlóképpen, a munkacsoport dolga a műhöz kapcsolódó kifejezési forma adatainak (úm. a kifejezési forma formája, nyelve, illetve az összes többi megkülönböztető jellemző), valamint az egy műhöz kapcsolódó kifejezési formák közötti kapcsolatoknak a definiálása, beleértve a műveket és kifejezési formákat reprezentáló hozzáférési pontok szabályozását. Tevékenységük során az RDA szövege mellett a különböző nemzetközi dokumentumokra, ajánlásokra, az FRBR és a FRAD modellekre, illetve a még érvényben lévő szabványokra hagyatkoznak.

2. ábra Az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport felépítése

Személyekre és Családokra Vonatkozó Besorolási Adatok

A munkacsoport tevékenysége az RDA következő fejezeteire fókuszál:

- 9: A személyek azonosítása
- 10: A családok azonosítása
- 30: Kapcsolódó személyek
- 31: Kapcsolódó családok

Ezen kívül a következőkkel foglalkoznak (a *Testületekre Vonatkozó Besorolási Adatok* munkacsoporttal szoros együttműködésben):

- 8: Általános útmutató a személy, a család és a testület attribútumainak rögzítéséhez
- 29: Általános útmutató a személyek, családok és testületek közötti kapcsolatok rögzítéséhez

A munkacsoport tevékenységét az FRAD fogalmi modellre, az IFLA nemzetközi ajánlásaira és az AFNOR-szabványokra építi. Egy összehasonlító táblázatot alkalmaznak, amely egyfelől tartalmazza az RDA eredeti szövegét, valamint a munkacsoporttagok javaslatai által módosítottat. Az AFNOR illetékes munkacsoportjával (GE 4 Données d'autorité) közösen dolgoznak a besorolási állományok használati körének kiterjesztésén.

Testületekre Vonatkozó Besorolási Adatok

Az előző munkacsoporttal közvetlen együttműködve dolgoznak az RDA-FR testületekre vonatkozó részein. Egy ilyen együttműködés elengedhetetlen, ha egy átfogó és koherens megközelítést kívánunk a személy-család-testület entitáshármas esetében alkalmazni. Hasonló okra vezethető vissza, hogy a munkacsoport működésének dokumentumforrásait a közgyűjteményi szektor egyéb területeiről is veszi: az RDA szabályzatot kívül például támaszkodik az ISAAR (CF) szabványra¹⁶, valamint nemzetközi és francia szabványokra és jó gyakorlatokra. Ugyanakkor maximális mértékben figyelembe veszi az RDA struktúráját, az adatelemeket pedig az RDA Toolkit francia fordításából veszi.

Entitások Közötti Kapcsolatok

Korábban „FRBR-osítás” néven működött. Egyfelől az FRBR modell első entitáscsoportjába tartozó entitások (*Mű, Kifejezési Forma, Megjelenési Forma, Példány*) egymás közötti kapcsolatai, másfelől az első és a második csoport entitásai (*Személyek, Családok, Testületek*) közötti kapcsolatok azonosításának szabályait hivatott lefektetni. A munka során létrejövő normatív szöveg érvényteleníti a korábbi AFNOR szabványt (Afnor Z44-059 *Choix des accès à la description bibliographique*).

Zene

Zenei dokumentumokkal foglalkozó szakemberekből áll, a *Művekre és Kifejezési Formákra Vonatkozó Besorolási Adatok* munkacsoporthoz kapcsolódóan fejt ki tevékenységét. Nem alkot szabályokat, de részt vesz azok meghatározásában mind a művek és kifejezési formák, mind a megjelenési formák vonatkozásában. Különösen az RDA szabályaitól eltérő francia gyakorlat terén van a munkacsoportnak szerepe, illetve – ezzel összefüggésben – az RDA fejlesztésére vonatkozó francia javaslatoknak az RSC számára való tolmácsolásában.

Az átültetés gyakorlati példái¹⁷

A BnF szakembereinek felkérésére a szabványosítási munkacsoport mindenekelőtt a megjelenési adatokkal kezdett el foglalkozni. E munka gyümölcseként jelentették meg az első bevezetendő RDA-elemeket. A képzésért felelős munkacsoport összeállított egy tananyagot az RDA-FR oktatói számára, a BnF pedig a katalogizáló munkatársak számára készített gyakorlati útmutatókban részletezte az új szabályok gyakorlati alkalmazását. A megjelenési adatokra vonatkozó szabályok a francia nemzeti könyvtárban 2014 decemberében, a tartalom típusára és az információközvetítés módja szerinti típusra vonatkozó 2016 februárjában léptek életbe.

Megjelenésre vonatkozó közlés

Az új szabályokat a 2014 decemberétől kapott kötelempéldányokra alkalmazzák, illetve fokozatosan bevezetik az egyéb módokon szerzeményezett dokumentumokra is. Az ISBD 4. adatscsoportjára vonatkozó katalogizálási útmutatókat az új szabályok értelmében módosították. A változások a következők:

1. A kiadó nevét a jövőben nem rövidítik, hanem úgy rögzítik, ahogy a forráson szerepel.

Ez a szabály vonatkozik az adatscsoport minden egyéb adatára (terjesztő, audiovizuális dokumentum előállítója stb.).

Példa:

- „Éd. J'ai lu” helyett „Éditions J'ai lu”
- „R. Laffont” helyett „Robert Laffont”
- „Orfeo international music” helyett „Orfeo international music GmbH”

2. A forrásból vett információkat nem teszik szögletes zárójelek közé. (Így például tükrözik az elírásokat.) A forrás tartalmából (pl. előszavából) vett

adatok és a külső forrásból származók esetén azonban továbbra is alkalmazzák a szögletes zárójelet.

3. Változik a dátumok prioritási sorrendje a nyomtatott monográfiák esetén. Az RDA-FR szerint a rangsor az alábbi:

- a megjelenés dátuma
- a kötelezpéldányként való bekerülés dátuma
- a terjesztés dátuma
- a copyright dátuma
- a nyomtatás dátuma

A copyright dátuma csak akkor tekintendő a megjelenés dátumának, ha egyezik a leírt forrás kiadásának vagy terjesztésének időpontjával, nem pedig az eredeti szöveg kiadásának, illetve terjesztésének dátumára vonatkozik, mint egyes fordítások esetében. A BnF-ben a következő rövidítéseket használják: „DL”, „cop.”, „impr.”.

Példa:

- ISBD: DL 2015; InterMarc: 260 \$d DL 2015
- ISBD: impr. 2014; InterMarc: 260 \$d impr. 2014

A tartalom típusa és az információközvetítés módja szerinti típus

A francia katalogizálási gyakorlatban eddig az 1. adatscsoport, pontosabban a cím és szerződési közlés részét képezte a dokumentumtípusra vonatkozó általános jelzés (az InterMarc szerint a 245-ös mező \$d almezőjében). Az RDA-ban mód van külön a tartalom formájának, típusának és a forrás közvetítőeszköz szerinti besorolásának jelölésére.

FRBR-os megközelítésben a tartalom formája a műhöz, típusa pedig a kifejezési formához kapcsolódik. Előbbire példa: vers, film, szimfónia. Ami az utóbbit illeti, az RDA-FR tartalomtípusból 25-öt különböztet meg. Ilyenek például: a szöveg, kép, animált kép, kartográfiai adat, előadott zene, multimédia.¹⁸

Az információközvetítés módja szerinti típus a leírt forrás elérésének (megjelenítésének, lejátszásának stb.) eszköze alapján kerül meghatározásra, illetve különbséget tesznek közvetítőeszközt igénylő, illetve közvetítőeszközt nem igénylő dokumentum között. Az RDA-FR kilenc típust sorol fel, például: hangzó, elektronikus, vetített.

A tartalom típusa és a közvetítőeszköz szerinti típus a BnF-ben InterMarc metaadatsémában a következőképpen kerül rögzítésre: 051 \$a Tartalom típusa \$b Közvetítőeszköz szerinti típus.

Az adatelemek alkalmazását fokozatosan ültetik át a BnF katalogizálási gyakorlatába. Az új elemek a francia nemzeti bibliográfiában 2017 januárjától lesznek jelen.

Az RDA és a Sudoc

A Sudoc a franciaországi felsőoktatási könyvtárak közös katalógusa, amelyet a már említett ABES működtet. A megjelenési adatokra vonatkozó új szabályokat a Sudoc-könyvtárak hálózatában 2016 januárjában, a tartalom típusára és az információközvetítés módja szerinti típusra vonatkozóakat pedig 2014 novemberében vezették be. Egy weboldalon¹⁹ gyűjtötték össze azokat a segédanyagokat, amelyek az új szabályzat alkalmazásánál a könyvtárosok hasznára lehetnek. Ezek között található többek között egy olyan dokumentum²⁰, amely táblázatos formában, példákkal ellátva mutatja be, milyen változások történtek az előző szabványhoz képest, valamint mit jelent az új szabályok alkalmazása a Sudoc vonatkozásában. Ennek egy részletét (magyar nyelven) közöljük (1. táblázat).

A segédanyagok között található két kérdés-felelet formájában megfogalmazott tájékoztató. Ezek közül az egyik²¹ fontos információkat tartalmaz – például – az átültetés konkrét lépéseire, illetve általában az alkalmazási területre vonatkozóan. Néhány példa:

A tömeges korrekcióról a Sudoc-ban:

Várható-e egy átfogó korrekció az [S. I.] [s.n.] vagy [s.d.] rövidítéseket tartalmazó leírások vonatkozásában?

Várható-e, hogy a már létező leírások korrekciója automatizált módon zajlik majd?

Válasz:

Az említett rövidítések korrekciója elképzelhető, de nem élvez prioritást. Jelenleg a tartalom formájára és az információközvetítés típusára vonatkozó mezők (181/182) automatikus betoldásának specifikálása van folyamatban. A kiadói nevek korrigálását ugyanakkor csak egyenként, a dokumentumokat kézbe véve lehet elvégezni.

1. táblázat

Részlet a Sudoc katalogizálói számára készített segédanyagból

A kiadó neve			
Kontextus	Mit mondott korábban a szabvány? (Z 44-050)	Mit mond most a szabvány? (RDA-FR)	Hogyan járok el a Sudoc-ban?
Hol keressük az információkat?	4 – A források sorrendje a következő: címdoldal vagy címdoldal-helyettesítők; előzéklapok; kolofon. Az egyéb forrásokból vett adatok szögletes zárójelben rögzítendőek.	2.2.4 és 2.8.5 – Források: sorrend: ugyanaz, mint a főcím esetében; egy további forrás a dokumentumból; egy további külső forrás: az innen vett adatok szögletes zárójelben rögzítendőek, valamint megjegyzésben jelezni kell a felhasznált információ forrását.	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem.
A dokumentum több kiadói nevet tartalmaz	4.2.2 – A kiadók száma: egy vagy az első három kiadó a tipográfia szerinti sorrendben, vagy – külső forrás esetén – az említés sorrendjében. Pl.: le Centurion [etc.] A forráson: „Le Centurion, Desclée De Brouwer, Editions du Cerf” Ha az első három kiadót egy francia kiadó követi, akkor az első kettő kiadót és a francia kiadót tüntetjük fel [etc.] kiegészítéssel. Pl.: Louvain : Nauwelaerts ; Freiburg : Herder ; Paris: Betarice- Nauwelaerts [etc.] A forráson: „Louvain, Nauwelaerts ; Freiburg, Herder, Roma, Desclée, Paris, Betarice_ Nauwelaerts”	2.8.5.5.1 – A kiadók száma: ha egynél több személy, család vagy testület szerepel a forráson kiadóként, akkor az első kiadót a tipográfia által jelzett sorrend szerint kell feltüntetni; a nevek rögzítésekor a forráson található sorrendet kötelező követni.	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem a következő módon: Ha a kiadvány több kiadói nevet tartalmaz, mindet rögzítem. [A szabvány lehetőséget ad arra, hogy elhagyjunk kiadói neveket, de ettől eltekintünk.] 210 ##\$aLouvain\$cNauwelaerts\$aFreiburg\$cHerder\$aRoma\$cDesclée\$aParis\$cBéatrice-Nauwelaerts
A kiadó neve hibásan szerepel a dokumentumon	0.9 – Elírás: a hibát szögletes zárójelek közé téve jelezzük, a hibás alakot vagy egy [sic] megjegyzés követi, vagy a helyes alak, amelyet az „i.e.” (értsd: id est=azaz) előz meg. Pl.: Galimard [sic] vagy Galimard [i.e. Gallimard]	1.7.10 – Pontatlanság: a hibát a megjegyzésben jelezzük: Pl.: Galimard Megjegyzésben: A címdoldalon hibásan „Galimard”, helyesen: „Gallimard”	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##\$aParis\$cGalimard [...] 306 ##\$a A címdoldalon hibásan „Galimard”, helyesen: „Gallimard”
Kell-e rövidíteni a kiadó nevét?	4.2.6 – Rövidítések: Edition = Ed. Családi név: a keresztnév kezdőbetűje és a családi név Pl.: Ed. Du Seuil	2.8.1.4 és 2.8.5.3 – Rövidítések: csak abban az esetben, ha a kiadói név a forráson rövidítve szerepel	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##\$aParis\$cEditions du Seuil 210 ##\$aArles\$cEditions Philip-

	P. Picquier <i>Editions Philippe Picquier</i> helyett	Pl.: Editions Du Seuil Editions Philippe Picquier Felix Meiner Verlag Dr. Rudolf Habelt GMBH	pe Picquier 210 ##\$aHamburg\$cFelix Meiner Verlag 210 ##\$aBonn\$cDr. Rudolf Habelt GMBH
A dokumentum nem említi a kiadó nevét	4.2.8.2 – Azonosítatlan kiadó: latin kifejezéssel jelöljük: „s.n.” = sine nomine (= név nélkül) a következő módon: [s.n.]	2.8.5.7.3 – Azonosítatlan kiadó: a következő módon jelöljük: [ismeretlen kiadó] 2.8.5.8 – A kiadó nincs feltüntetve: a következő módon jelöljük: [nem elérhető kiadói név]	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##[...]\$c[ismeretlen kiadó] 210 ##[...]\$c[nem elérhető kiadói név]

Az érintett dokumentumtípusokról:

Minden dokumentumtípus érintett, beleértve a folytatólagosan megjelenő forrásokat is?

Az új szabályok a régi könyvekre is vonatkoznak?

Mely új katalogizálási szabályok vonatkoznak az időszaki kiadványokra?

Válasz:

Az RDF-FR minden forrástípusra vonatkozik, kivéve a régi könyveket, ugyanakkor az alkalmazási körét meghatározza az adatok eredeti forrása: így például az időszaki kiadványok esetén a megjelenés helye és az induló szám kiadójának neve az ISSN nyilvántartásból származik, így a vonatkozó (210 \$a \$c) almezők tartalma a nyilvántartást vezető választásának függvénye.

Nem kevésbé információdús a másik, szellemesen „Minden, amit tudni akartál az RDA-FR alkalmazásáról, de soha nem merted megkérdezni”²² címet viselő dokumentum, amely a katalogizáló kollégákban vélhetően felmerülő konkrét kérdésekre igyekszik ugyancsak kielégítő válaszokat adni.

Összefoglaló

Hazánkban is egyre inkább sürgető egy új, átfogó katalogizálási szabályzat megalkotása. Hogy ennek során elsősorban az RDA-ra kell alapoznunk, ahhoz már szinte nem fér kétség, ahogy ahhoz sem, hogy az új amerikai katalogizálási szabályzat meglehetősen összhangban van az IFLA által újrafogalmazott katalogizálási alapelvekkel.²³ Először is azon kell igyekeznünk, hogy a szabályzatot, a mögötte meghúzódó műszaki (és egyéb) megfontolásokat megismertessük a szakmai közvéleménnyel, amihez egyfelől elengedhetetlen az RDA magyarítása, másrészt a róla szóló (legalább kezdetleges) ismeretek mielőbbi beemelése a szak-

képzések tananyagába. Mindenekelőtt azonban érdemes okulnunk a nemzetközi jó gyakorlatokon, sorra véve, hogy az általuk kínált kész forgatókönyvek mennyiben illeszthetők a hazai könyvtári környezethez.

Jegyzetek

- 1 DANCS Szabolcs: Névtér építése nemzeti könyvtári környezetben és a bibliográfiai metamorfózis, *Könyvtári Figyelő*, 62(1). 2016. pp. 77-85.
- 2 De RDA en France à la Transition bibliographique – http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/communique201411_transition_bibliographique.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 3 Jelen cikkem megírásakor nem tartottam feladatomban az RDA részletesebb bemutatását, annál is inkább, mivel ezt Dudás Anikó két korábbi tanulmányában is megtette: DUDÁS Anikó: Forrásleírás és hozzáférés: az új angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) és kritikája, *Könyvtári Figyelő*, 58. köt. 4. sz. 2012. p. 727-750. – <http://ki.oszk.hu/kf/2013/01/forrasleiras-es-hozzaferes-az-uj-angol-amerikai-katalogizalasi-szabalyzat-rda-es-kritikaja/>; DUDÁS Anikó: Nemcsak weben lenni, hanem webből lenni: a Funkcionális követelmények (FR) metaadatmodell-család névterei és a szemantikus web. = *Könyvtári Figyelő*, 59. köt. 1. sz. 2013. p. 45-64. – <http://ki.oszk.hu/kf/2013/04/nemcsak-weben-lenni-hanem-webbol-lenni-a-funkcionalis-kovetelmenyek-fr-metaadatmodell-csalad-nevterei-es-a-szemantikus-web/> (Megtek.: 2016. augusztus 31.)
- 4 Le point sur la Transition bibliographique: Les grandes étapes en 2015 – http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/communique201505_transiti

- on_bibliographique_etapes_2015.pdf* (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 5 Az előkészületekről és a műszaki munkacsoport munkájáról szóló fejezetek elsődleges forrása: Historique des travaux français sur RDA – <http://www.transition-bibliographique.fr/enjeux/historique-travaux-francais-rda/> (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 6 <http://www.abes.fr/Normalisation/AFNOR-CG-46> (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 7 FRBR – A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei: Zárójelentés – <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 8 FRAD – <http://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-authority-data> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 9 Az eltérések táblázata innen letölthető: http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/analyse_rda_points_des_accords_france.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 10 Ld. 4. jegyzet!
- 11 RDA-FR: Transposition française de RDA. Section 1 – Enregistrement des attributs des manifestations et des items – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/01/RDA-FR_Section1.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 12 <http://transition-bibliographique.fr> (Megtek.: 2016. szeptember 2.)
- 13 A szervezeti háttér ismertetésének fő forrása: Ld. 2. jegyzet!
- 14 A fejezet elsődleges forrása: <http://www.transition-bibliographique.fr/rda-fr/normatisation-en-cours/> (Megtek.: 2016. augusztus 25.)
- 15 http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/08/rda_fr_section1.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 16 ISAAR (CPF): Szervezetek/testületek, személyek és családok levéltári azonosító leírásának nemzetközi szabványa – <http://www.archivportal.hu/media/uploads/pdfek/153021363.pdf> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 17 A fejezet elsődleges forrásai: La Transition bibliographique : nouvelles règles de catalogage – http://guideducatalogueur.bnf.fr/abn/GPC.nsf/gpc_page?openform&type_page=consignes_rda (Megtek.: 2016. augusztus 30.); RDA : Resource Description and Access: Un code de catalogage conçu pour répondre aux défis du Web. Sensibilisation à l'évolution des catalogues – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/01/support_formation_rda.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 18 A tartalomtípusokat felsoroló táblázatot lásd: RDA-FR: Transposition française de RDA. Chapitre 3: Description des supports matériels et des contenus. 3.51 Type de contenu – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/08/rda_fr_section1.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 19 <http://documentation.abes.fr/sudoc/index.htm> (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 20 Application dans le Dudoc des éléments de RDA-FR publiés en Juin 2015 – http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/RDA_FR_application_sudoc_janvier_2016_VALIDE.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 21 http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/RDA_FR_Questions_JeCours_VALIDE.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 22 Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur l'application de RDA-FR dans le Sudoc (sans jamais oser le demander) – http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/FAQ_application_RDA_FR_dans_sudoc.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 23 Statement of International Cataloguing Principles – <http://www.ifla.org/publications/statement-of-international-cataloguing-principles> (Megtek.: 2016. szeptember 2.)

Beérkezett: 2016. IX. 3-án.

Dancs Szabolcs

az Országos Széchényi Könyvtár
főtanácsosa.
E-mail: dancs.szabolcs@oszk.hu